

Titel: Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg

Citation: "Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-fqa-txr-shoot-id0a09ec9d-5b67-4d42-9739-6b043a878813.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredegørelse

1. Bibliografisk beskrivelse 9
2. Manuskriptbeskrivelse 13
3. Tilblivelseshistorie 13
4. Udgivelsesmåde 15

1. Bibliografisk beskrivelse

»Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg« blev trykt i *Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad*, nr. 34, onsdag den 17. dec. 1834.* Artiklen er signeret »A«. Bladet blev redigeret af J.L. Heiberg, udgivet af Schubothes boghandel og trykt hos J.D. Qvist, bog- og nodetrykker i København. Prisen var 1 rigsdaler i abonnement for 12 numre, og bladet solgtes ikke i løssalg (jf. afsnit 4 nedenfor).

Artiklen er blevet kollationeret i tre eksemplarer af *Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad*, nr. 34, den 17. dec. 1834:

A Det Kgl. Biblioteks eksemplar, indbundet og beskåret.*

B Det Kgl. Biblioteks eksemplar, indbundet og beskåret.*

C Statsbibliotekets eksemplar, indbundet og beskåret.*

Ved den interne kollation af de tre eksemplarer blev der ikke konstateret afvigelser.* Eksemplar A danner grundlag for følgende beskrivelse.

Format og paginering

Formatet svarer til en stor kvart.* *Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad* har et omfang på fire sider, svarende til to blade dannet af et enkelt foldet halvark. På hver side er der to spalter. Der er ingen paginering eller nummerering af spalterne. Det fremgår dog af jævnligt bragte rettelsesnotitser, at bladets redaktion selv refererer til spalte- og linjenumre, hvor spalterne betegnes 1-8 i hvert blad.*

SKs artikel har et omfang på ca. to spalter. Den begynder midt i sp. [4] og afsluttes i sp. [6] ligeledes midtpå. I øvrigt bringer bladet anden del af en oversat portrætartikel samt endnu en artikel.

Beskrivelse af eksemplar A

Bladet måler ca. 215 × 280 mm.*

Papir

Kjøbenhavn

flyvende

Post.

Interimsblad Nr. 34.

Onsdagen den 17de December 1834.

Redigeret af J. L. Heiberg.

Forlagt af Schubothes Boghandling.

Mademoiselle Mars.

II.

„De er virkelig altfor god“, svarede han, „at ville see og høre disse Mennesker. Det er under al Critik.“ — „Det er meget muligt“, sagde jeg: „Om Smagen kan ikke disputeres; men jeg er nu engang ikke af Deres Mening. Jeg er glad og lykkelig ved Forestillingen; jeg mener mig i mit stille Sind, uden at gjøre Støi, uden at være Noget til Besvær; jeg klapper ikke engang, af Frygt for at afhynde. Behag De at gjøre ligesaa: Kjed Dem, uden at jeg faaer det at vide ved Deres utaalmelige Gestus og ironiske Latter.“ — „Men“, indvendte han, „jeg har min Frihed.“ — „Nei“, svarede jeg: „Mellem velopdragne Mennesker bestaaer Friheden i, at man ikke foretager sig Noget, som kan være Andre til Hinder.“

Efter nogle almindelige Bemærkninger, kom han nu ogsaa til Mademoiselle Mars, og — bestandig med sin ubarmhertige Rikkert for Diet — udbrod han: „Hvorfor Fanden vil hun dog ogsaa blive ved at spille unge Fruentimmer! D hvor hendes Ansigtstræk“ Og nu udkastede han et Billede, rigt paa — jeg veed ikke selv, hvilke — Enkeltheder, der vare overbreve lige til det Eventyrlige.

„Jeg seer Intet heraf.“ — „Der! tag min Rikkert!“ — „Dor Herre bevare mig!“ — „Altsaa vil De ikke overbevises?“ — „Af hvad Grund skulde jeg vel ønske den Overbeviisning? Jeg seer en dellig Figur, rigtige og fine Bevægelser, et aandrigt Smil, livfuldt straalende Dine,

smukke Tænder, sorte Haar; jeg hører en fortryllende Stemme, det gode Selskabs Tale; jeg griber ligesom i Flugten en Mængde smaa Nuancer og Hentydninger, som alle ere fulde af Tænksonhed og Fintbed. Hvad behøver jeg da mere? For mig er det bestandig Mademoiselle Mars, saaledes som jeg har kjendt hende for 20 Aar siden, da hun selv allerede var 35 Aar gammel, og Ingen forundrede sig over at see hende som en Serten-Mars-Vige, hvis piquante Naivitet, hvis yndige Wittighed henrev den store Mængde, som hver Aften sammenslokke sig paa dette Sted. Skald mit Syn forbedrede sig, da vilde jeg ikke længere komme i Parketten; jeg vilde da i Baggrunden af Salen søge det perspectiviske Punkt, hvorfra jeg kunde see, uden at tabe min Illusion. Jeg betragter Mademoiselle Mars, som jeg betragter et Maleri af Velasquez, af Van-Dyck, af Holbein eller af Raphael. Naar jeg staaer foran et Hoved, malet af en af disse Mestere, saa undersøger jeg det ikke med et Forstørrelsesglas i Haanden; jeg stiller mig derimod paa det Punkt, hvorfra det maa tage sig bedst ud for mine Dine. Hvis det blot er Dem om at gjøre at have et smukt Fruentimmer for Dinene, da see Dem om paa Tilskuerpladsen; der vil De sikkert finde hvad De søger. Og dersom Stuepillerinden ikke er Dem ung og smuk nok, saa lad være at betragte hende gennem det lille Glas paa Deres Rikkert; vend Rikkerten om, og betragt hende gennem det store Glas; og medens De seer hende paa denne Maade, hør saa efter.“

Han forsøgte det, og sagde: „Tilforlædig! et yndigt Miniature-Billede! Det er den lille Mars, hvorom min Fader saa ofte har fortalt mig!“

1. Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad, nr. 34, den 17. december 1834
Der er benyttet almindeligt trykpapir af en træholdig kvalitet.

Typografi

Bladets fremherskende skriftsnit er fraktur; til latinsk tekst er benyttet antikva, og fremhævet tekst er sat med fed eller spatieret skrift.

På forsiden er navnet »Kjöbenhavn | flyvende Post.« sat med kancelliskrift; bladnummeret »Interimsblad Nr. 34.« samt navnene »J. L. Heiberg« og »Schuboths« er sat med tekstur (gotisk); øvrige oplysninger er sat med fraktur. Bladhovedet er adskilt fra brødteksten af en tværgående, fed-fin dobbeltstreg og har følgende ordlyd:

*Kjöbenhavn | flyvende [Vignet] Post. | Interimsblad Nr. 34. | Onsdagen den 17de December 1834. | [Prydbjælke] | Redigeret af **J. L. Heiberg**. Forlagt af **Schuboths** Boghandling.*

I sidste linje er »Redigeret af J. L. Heiberg.« indrykket fra venstre, og »Forlagt af Schuboths Boghandling.« indrykket fra højre.

I bladhovedet er »Kjöbenhavn« centreret, spatieret og sat med en punktstørrelse ca. 5 grader større end brødteksten.* Herunder står »flyvende Post« spatieret i en punktstørrelse ca. 8 grader større end brødteksten; imellem disse ord er trykt en vignet (formentlig et træsnit), der forestiller et flyvende postbud over Københavns tage. »Interimsblad Nr. 34.« er spatieret, centreret og sat ca. 7 grader større end brødteksten. Teksten i datolinjen er centreret og sat ca. 1 grad større end brødteksten. »Redigeret af J. L. Heiberg.« og »Forlagt af Schuboths Boghandling.« er sat ca. 1 grad mindre end brødteksten, og »J. L. Heiberg.« og »Schuboths« er tillige sat med fed. Se illustration 1.

Bladets øvrige sider har øverst en kolumnetitel med bladnummer og titel på den pågældende sides artikel. Se illustration 2.

Bagsidens fod er adskilt fra brødteksten af en tværgående dobbeltstreg og har følgende ordlyd:

*Forsendes, ifølge kongelig allernaadigst Tilladelse, med Posten overalt i Danmark og Hertugdømmerne. | [Prydbjælke] | Trykt hos **J. D. Qvist**, Bog- og Nodetrykker.*

Artiklens overskrift »Ogsaa et Forsvar for Qvindens | höie Anlæg.« er centreret i spalten og sat med fed tekstur ca. 2 grader større end brødteksten. Uncialen, der indleder artiklen, er også sat med fed ca. 2 grader større end brødteksten. Signaturen »A.« er sat med tekstur i en punktstørrelse svarende til brødtekstens og indrykket fra højre margin.

Mellem overskrift og brødtekst er sat en kort, simpel prydbjælke. Artiklen afsluttes ligeledes med en simpel prydbjælke, dog lidt længere. Spalterne adskilles overalt af en enkelt, lodret skillestreg. Artiklens afsluttende del i sp. [6] er sat kompres, dvs. uden skydning. Denne opsætning bruges bladet ud og ses jævnligt i de sidste spalter af interimsbladene.

Spaltekolonnen måler ca. 78 mm i bredden, og en spalte har op til 49 linjer, når teksten er sat med normal skydning, eller op til 82 linjer, når den er sat kompres. Artiklens brødtekst er sat med en skriftstørrelse svarende til ca. 10 punkt (korpus). Der er dobbelt ordmelletrum efter punktum. Se illustration 2.

„Der kan De see“, svarede jeg, „hvilkent Stet Tjeneste Deres Kikkert har gjort Dem. Formedst den har De været ubillig imod et Talent, hvortil der ikke er Mage, og hvis Tab vi kun altsor snart ville komme til at begræde. Jeg finder vist ligesaa stort Behag, som De, i at see et smukt Fruentimmer, men hos en Skuespiller eller Skuespillerinde er Skjønheden en Egenkab af anden Rang. Jeg har adbrigt bemærket, at Madame Pisaroni vrængede med Munden, naar hun sang. Garcia havde noget Forkeet ved Dinene, men ikke desmindre var han udmærket i Don Juan. Garat. forenede Hæstighed med et fordringsfuldt, maniereet Udseende; men Ingen lagde Mærke dertil, naar han sang; naar han kom i Affect, var han smuk. Fleury bar Hovedet paa den ene Skulder; han var allerede gammel, da han tog sin Afsked fra Theatret; men jeg har ikke set noget ungt Menneske, der var livfuldere og mere elegant end han. I de Roller, hvori Mademoiselle Duchesnois viste Talent, hvo tænkte vel der paa hendes Ansigt? Hvad Magt ligger der i det Hele paa de Feil, som forsvinde, naar man vender sin Kikkert, eller — hvad som er endnu fornuftigere — lader være at betjene sig af den. Mademoiselle Mars er saa gammel, som hun nødvendig maa være, for at kunne være saa fuldkommen, som hun er. Hun kan sige, som det hedder i Comedien: „Min Døbeseddel er gammel, men jeg selv er det ikke.“ Mademoiselle Dancourt spillede endnu Esterinde-Roller, da hun var 60 Aar gammel; ved Siden af hende glimrede Mademoiselle Gausin og Mademoiselle Dumesnil, og dog ikke blot tolererede, men beundrede man hende. Er der vel ved Siden af Mademoiselle Mars en Anden, som kan troste os over hendes Tab? Lader os da tage vort Parti i en Ulykke, mod hvilken vi Intet formaar, saameget mere som denne Ulykke endnu ikke er saa stor. Mademoiselle Mars vil først da være for gammel, naar hendes melodiose Stemme bliver skarp eller rystende, naar hun ikke længere kan bevæge sig med Ynde, naar Dødet forslummer paa de forgjæves sminkede Læber, naar Kunsten mangler hende til at bøde paa Tidens Dødelæggelse; men den Dag er langt borte, det kan De være vis paa. Monvel havde hverken Tænder eller Legemskraft, da han spillede Augustus, men han havde Sjæl. Man forstikkede mig dengang, at det var i det højeste en Skygge af Monvel, men det var en imponerende Skygge. Endnu ere vi ikke reducerede til at beundre Skyggen af Mademoiselle Mars, Himlen være lovet! — Naar den Sandfælgighed i Phantasiaen, hvorefter vi Alle have Meer eller Mindre, fører Dem til Theatret, saa gaa i Vaudevillen, og see Mademoiselle Itala de Bauchène og Mademoiselle Wilhmen; gaa i Variétés, og see Mademoiselle Marchetti

og Mademoiselle Jenny Colon. Disse Damer ere overmaade smukke; der kan De have Glæde af Deres Kikkert. Men naar De vil nyde med Hjertet og med Forstanden, saa kom herhen, for at studere Mademoiselle Mars; betragt hende især med den indre Anskuelses Dine, og De skal see, at hun vil forekomme Dem meget smukkere end hine fire deilige Masketter, bag hvilke der hverken er dramatisk Liv eller kunstnerisk Følelse.“

Under denne Præken trykkede min Tilhører det lille Udtræk af sin Kikkert ind i det store. Han loe ikke længere. „De har ikke ganske Uret“, sagde han: „men De maa dog indrømme, at Ungdom og Skjønhed ikke kunne skabe, selv hos en fortræffelig Skuespillerinde.“ — „Upaatviveligt, ligesom virkelig Guld kan klare meget godt paa Theatret; men dersom Kobber gjør samme Virkning, naar man ser det i Afstand, kan det da ikke være mig det samme, enten jeg ser Guld eller Kobber? Med eet Ord: det Hele kommer an paa at stille sig i det rette perspectiviske Punkt, og at komme i Theatret med den rigtige Stemning.“

Vi vandrede intet Ord mere; Kikkerten gled ned i Lommen paa sin Eier; og jeg maa sige til hans Ære, at han hørte med al Andagt paa de sidste Aetere af Tartufo, og at han ofte gav sit Bifald tilkænde.

Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg.

Man har havt saameget imod, at Damerne søgte at uddanne sig, foruden i en practisk, ogsaa i en theoretisk Retning; ja selv gjennem dette Blad Nr. 33 er der forelagt Publicum en Ironie herover, fornemmeligt med Hensyn til den videnskabelige Dannelse, som for nærværende Tid tilbydes dem gjennem Forelæsninger; men hvor ubilligt! Alle Tidens Historie viser, at man i det Mindste for en Deel har anerkendt Qvindens høie Anlæg. Neppe var Mennesket skabt, før vi allerede finde Eva, som Tilhører ved Slangens philosophiske Forelæsninger; og vi see, at hun med saa megen Lykthed har sat sig ind i dem, at hun strax kunde gjøre Anvendelse af sammes Resultater i sin huuslige Praxis. Dette Anlæg til Speculation, og den dermed forbundne Drang til dybere Indsigt, som allerede her viste sig, søgte man i Skotlandene at tilfredsstille; thi derfor indspærrede man Qvinder i Serailles; og naar en enkelt Vandrer har vovet sig ind i disse Helligdomme,

2. Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad, nr. 34, den 17. december 1834, anden side

Der er kun få sætter- og trykfejl i artiklen. I »Kjødgryderne.« er punktummet sat med en type, der er 1 grad større end de øvrige (SKS 14, 10,51). Desuden er der enkelte læderede typer.*

2. Manuskriptbeskrivelse

Der findes ingen bevaret kladder eller renskrift til »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg«.

3. Tilblivelseshistorie

I journaloptegnelsen NB6:17 bekræfter SK, at han er forfatteren af artiklen, der blot er signeret »A«. Optegnelsen er skrevet umiddelbart efter den 16. juli 1848, og under overskriften »Hvad jeg har skrevet i Blade« vedkender han sig følgende artikler i *Kjøbenhavns flyvende Post*:

- i Flyveposten.
- En Artikel
- »Ogsaa et Forsvar for Qvindernes Emancipation.«
- 3 politiske Artikler.
- »Kjøbenhavnspostens Morgenbetragtninger.«
- »om Fædrelandets Polemik«
- »Til Orla Lehmann«.*

Det er førstnævnte artikel, der lader sig identificere som »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg«. Afvigelsen i titlen viser, at journaloptegnelsen er skrevet efter hukommelsen.

»Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg« er, som titlen antyder, og som SK nævner i artiklens begyndelse, foranlediget af en anden artikel bragt i det forudgående nummer af *Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad*: »Qvindens høiere Oprindelse forsvaret« fra den 4. dec. 1834, signeret »P. E.«.* Tilblivelsestidspunktet for SKs artikel kan altså fastlægges til tidsrummet mellem den 4. og den 17. dec. 1834.

4. Udgivelsesmåde

I 1834, hvor SK fik optaget sin artikel i *Kjøbenhavns flyvende Post*, havde bladet med visse afbrydelser eksisteret siden 1827 som et elitært medie for litteratur- og kulturkritik. Den enerådende redaktør var gennem alle årene forfatteren og kritikeren Johan Ludvig Heiberg, der også selv skrev i bladet.*

Bladet udkom ad tre omgange mellem 1827 og 1837. Først to gange ugentligt fra 1. jan. 1827 til 29. dec. 1828, dernæst i perioden fra 1. jan. 1830 til 31. dec. 1830 med tre ugentlige udgivelser og endelig i tidsrummet fra 8. jan. 1834 til 21. dec. 1837 som *Interimsblad* udgivet ca. én gang ugentligt, dog noget uregelmæssigt.* I alt udkom 135 numre af interimsbladene.* Til og med 1830 stod Ferdinand Printzlau som udgiver, mens Schubothes boghandel varetog forlæggelsen af interimsbladene. Også trykkeriforholdet ændrede sig med udgivelsen af interimsbladene; til og med 1830 blev bladet trykt hos J.H. Schultz, fra 1834 hos bog- og nodetrykker J.D. Qvist.

Det var kun abonnenter, der modtog bladet. Pris- og abonnementsforhold blev jævnlige oplyst i en notits på bladets bagside. Således i *Kjøbenhavns flyvende Post. Interimsblad*, nr. 33, den 4. dec. 1834, hvor følgende er trykt:

Dette Blad udkommer til ubestemte Tider. Abonnementet er bindende for 12 Nummere, hvilke betaales med 1 Rbd., imod Quitting fra *Schubothes Boghandling*, Børsen Nr. 9, hvor Subscription modtages, og Bidrag til Indrykkelse i Bladet bedes afleverede. Enkelte Nummere overlades ikke. I Provindserne modtages Subscription paa samtlige Post-Contorer.*

Bladet nød størst udbredelse i København, hvor det blev befordret med bud, mens udbredelsen i provinserne var af ringe omfang. På Rigsarkivet findes en abonnentliste, angiveligt fra interimsbladenes tid. Den tæller 132 abonnenter, og det fremgår yderligere, at 50 eksemplarer formodes at kunne afsættes til byens (dvs. Københavns) boghandlere og læseselskaber.*

I et brev fra Heiberg til Peder Hjort, dateret den 13. nov. 1835, kan det læses, at Heiberg nu og da betalte skribenter »et maadeligt Honorar« for bidrag til bladet.* Det har dog ikke været muligt at efterspore, om SK modtog honorar for »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg«.

I folkemunde kaldtes bladet for *Flyveposten* (jf. SKs journaloptegnelse ovenfor), ikke blot afledt af bladets navn, men også af vignetten i bladhovedet, der forestiller et bevinget postbud, endog med posthornet for munden, over Københavns tage (se illustration 1).

Af stor betydning for receptionen af SKs artikler allerede i hans umiddelbare eftertid var Rasmus Nielsens udgivelse af *S. Kierkegaard's Bladartikler* i 1857 (*Bl.art.*). Heri indgår størstedelen af SKs artikler, dog ikke »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg«. I 1857 vidste Nielsen endnu ikke, at SK var artiklens ophavsmand.